

Afrapportering af Del-projektet:

Identificering og Analyse:

- **Undervisningsmaterialet: Hvorfor Ribe?**
- **Sådan bør en aktivitetsudstilling opbygges, for at kunne bruges optimalt i undervisningen!**

Projektet er gennemført af:

MUSKO - Center for Museumsundervisning i Region Syd
1 lærer repræsenterende folkeskolens ældste klasser
1 lærer fra Center for Undervisningsmidler (Folkeskolen)
2 gymnasielærere
Sydvestjyske Museer

Projektet er:

Støttet af Kulturarvstyrelsen,
Gennemført i august 09-jan. 2010
Sammenskrevet af
Sydvestjyske Museer

Indholdsfortegnelse

Indholdsfortegnelse	2
Indledning:	5
<i>Beskrivelse</i>	5
<i>Baggrund: Ribe 1300: Forskning og formidling ved Sydvestjyske Museer</i>	5
<i>Samarbejdspartnere</i>	5
Projektets formål	6
Projektet mål	6
Projektets indhold	6
<i>Jubilæumsprojekt: Undervisningsmateriale ”Ribe 1300 år: Til kilderne!”</i>	6
<i>Undervisningen som kerne i særudstillingens udformning</i>	7
Det samlede Projekt forløb	7
<i>Tids- og handlingsplan for Delprojekt 1</i>	7
- <i>Projektstøtte bevilliget af KUAS – Identificering og Analyse:</i>	7
<i>Fase 1: August - November 2009</i>	7
<i>Fase 2: November/December 2009</i>	8
<i>Fase 3: Januar/ Februar 2010</i>	8
Projektet som fagligt supplement	8
Projektets målgruppe – primære, sekundære & tertiære målgrupper	8
Hvordan understøtter projektet undervisningsinstitutionens fag, læseplaner og undervisningsmål	9
Projektledelse og projekt-deltagere	9
Projektindhold og resultater.....	9
Evaluering:	9
Afslutning/ Perspektivering	10
Bilag 1: Indkaldelse til materialeudviklere.....	11
Bilag 2: Paradigmeskifte eller politisk prioritering af fagligheden?.....	12
<i>Fra historiebevidsthed til kulturarv og kanon</i>	12
<i>Et eller 2 begreber?</i>	13
Bilag 3: Udvalgt punkter fra Historisk tidslinie	14
Bilag 4: Begivenhedstidslinie.....	15
Bilag 5: Skriftlige Kilder til Ribe - Vikingetid.....	17

Bilag 6: Eksempel på skriftlig kilde – Ibn Fadlan	22
Bilag 7: Ribe – handelsplads og by i 8-9 århundrede e. Kr.	23
Bilag 8: Sammenskrivning af underviser-synopser	27
Hvorfor Ribe?	27
At nå ud til lærerne	27
Lærerkurser	27
Information og synliggørelse	28
Planlægning af besøget	28
At målrette hjemmesiden	28
Målgrupper:	28
Layout	28
Grafikken	29
Video (alle forslag både anvendelige i udstillingen og på hjemmesiden)	29
Sproget.....	30
Kilderne	30
Interaktivitet	30
Det faglige indhold	31
Kortmateriale	31
Litteratur og links	31
Udstillingen	31
Elevaktiviteter.....	31
Video.....	32
I Ribe under besøget	32
Efter udstillingsbesøget	32
Udstillingens efterliv.....	33
Undervisningsdelen	33
Bilag 9: Forløbsbeskrivelse – MUSKO’s deltagelse i forprojektet ”Hvorfor Ribe” aug. 2009 til jan. 2010 ..	34
MUSKO-Center for Museumsundervisning i Region Syd	34
Første arbejdsopgave - Pilotprojektet: Hvorfor Ribe	34
Sondering af opgaven	34
Kontakt til lærere	34
Mediator	34
Samarbejde	35

<i>Erfaringsopsamling</i>	35
<i>Timeforbrug - MUSKO</i>	35
Bilag 10: Debat-ramme fra afslutningsmødet.....	37

Indledning:

Beskrivelse

Ribe fylder 1300 år i 2010. Som et projekt af mange formidler Sydvestjyske Museer kilderne og forskningsprocessen bag Ribes ældste historie i en særudstilling. Til særudstillingen udarbejdes et undervisningsmateriale med fokus på historiske og arkæologiske fortolkningsprocesser, som skal leve videre også efter byjubilæet. Undervisningsmaterialet tænkes med i særudstillingen fra begyndelsen, derfor søgte museet midler til analysearbejdet.

Baggrund: Ribe 1300: Forskning og formidling ved Sydvestjyske Museer

I 1973 foretog Den antikvariske Samling i Ribe – nu en del af Sydvestjyske Museer – de første udgravninger, som dokumenterede, at Ribe By blev grundlagt i år 710.

Museets udgravninger og forskning danner således grundlaget for fejringen af Ribe Bys 1300 års jubilæum, og derfor ønsker Museet naturligvis at formidle resultaterne af museets forskning i Ribe Bys ældste historie i forbindelse med jubilæets fejring i 2010.

Forskningen i Ribes grundlæggelsehistorie er fortsat op gennem 1990'erne og har budt på nye banebrydende indsigter, som rokker ved den historie om Ribes opståen og udvikling, der hidtil er blevet fortalt. Danmark havde tætte internationale forbindelser via Ribe, forbindelser som måske spillede en større rolle end hidtil antaget.

Forskningen har fundet nye svar og stiller nye spørgsmål. For at formidle disse nye overvejelser foretages dels ændringer i den permanente udstilling og dels etableres en særudstilling med specielt fokus på den nyeste forskning, og overvejelserne bag denne.

Samarbejdspartnere

Sydvestjyske Museer har hentet kompetencer ind, som har givet sparring på dels folkeskolens og ungdomsuddannelsernes behov, dels på den bedst mulige brug af forskellige potentialer og undervisningsplatform. Disse kompetencer har det nyoprettede Center for Museumsundervisning i Region Syddanmark hjulpet museet med at finde.

MUSKO - Center for Museumsundervisning i Region Syd, er et projekt under Kulturarvsstyrelsen (KUAS), der skal fremme kontakten mellem det formelle undervisningssystem og museerne.

Baggrunden for at starte centeret var en kortlægning af undervisningen på de statslige og statsanerkendte museer 2008. Kortlægningen viste et behov for at synliggøre, udvikle og kvalificere undervisningen. Museerne rummer en betydelig videns- og læringsressource i form af muligheder for bl.a. oplæg, materialer, projektvejledning og praktikophold til både grundskolen og gymnasiet. Kortlægningen fra KUAS understreger, at museernes ressourcer kan udnyttes langt bedre ved udveksling af erfaringer, materialer og dannelse af netværk m.m.

Center for Undervisningsmidler ved University College Syd, der fungerer som juridisk enhed for Center for Museumsundervisning i Region Syddanmark, gav tilsagn om Center for Museumsundervisnings deltagelse som primær samarbejdspartner. Centeret har ansat en projektleder, der varetog den konkrete opgave sammen med Sydvestjyske Museer.

De øvrige samarbejdspartnere blev udvalgt i samarbejde med Center for Museumsundervisning som en del af projektet og repræsenterer undervisere i hhv. folkeskolens ældste klasser og ungdomsuddannelserne.

Projektets formål

Det er projektets formål, sammen med en række øvrige jubilæumsprojekter i 2010 og i anledning af Ribes 1300 års fødselsdag, at formidle den nyeste forskning og arkæologiske viden om Ribe by's tidligste historie til både kendte og nye målgrupper med interesse for historien og arkæologien i og omkring Ribe.

Projektet mål

Projektet havde dels som mål at skabe grundlag for den optimale udnyttelse af det undervisningspotentiale, særudstillingen med titlen: "Hvorfor Ribe?" og den allerede eksisterende formidling (udstilling, bog, film) på Museet Ribes Vikinger udgør for folkeskolens ældste klasser og ungdomsuddannelserne, og dels at skabe grundlag for udvikling af et evalueringsredskab, som kan anvendes af Center for Museumsundervisning i Syddanmark fremover.

Sydvestjyske Museer vil:

- fokusere på Ribes betydelige historie i yngre germansk jernalder og vikingetiden gennem hele jubilæumsåret.
- skabe en kvalitetsfyldt formidling af blivende værdi af byens ældste historie for regionens borgere, for danskerne og for alle vores udenlandske gæster.
- formidle indsigt i de videnskabelige forskningsprocesser, som ligger til grund for moderne historieskrivning for museets gæster og som blivende undervisningstiltag.
- sikre den fortsatte forskning i Ribes unikke tilblivelses- og udviklingshistorie.

Projektets indhold

Sydvestjyske Museers fokus på Ribe i yngre germansk jernalder og vikingetiden konkretiseres gennem fire nøglespørgsmål:

- Hvem grundlagde Ribe og hvorfor?
- Med hvem – og med hvad handlede folkene på markedspladsen?
- Forsvinder sporene efter 900-tallets Ribe?
- Hvordan bliver Ribe et magtcentrum i 1000-tallet?

Sydvestjyske Museer har igangsat en række jubilæumsprojekter med fokus på de fire nøglespørgsmål, hvor udarbejdelsen af det langtidsholdbare undervisningsmateriale "Ribe 1300 år: Til kilderne!" er en væsentlig del af særudstillingsprojektet med titlen: "Hvorfor Ribe?"

Jubilæumsprojekt: Undervisningsmateriale "Ribe 1300 år: Til kilderne!"

Der etableres en udstilling på Museet Ribes Vikinger, der dykker ned i de fire udvalgte nøglespørgsmål med to mål for øje: Udstillingen formidler Ribes betydning i international, national og regional historie samt problematikkerne om Ribes opståen. Desuden vil udstillingen også belyse de bagvedliggende historiske og arkæologiske overvejelser. Publikum bliver inddraget i de væsentlige spørgsmål og kan selv drage konklusioner. De nyeste resultater fra museets udgravningsprojekter i og omkring Ribe by er en naturlig del af udstillingen.

Udstillingen taler til mange sanser, så både børn og voksne tilgodeses. Skriftlige og arkæologiske kilder fremlægges på en ny og spændende måde, hvor f.eks. skriftlige kilder læses op med relevante stemmer og derved gør fortidens vidner nærværende for nutidens mennesker. Byggemodeller af Ribe, som gæsterne selv kan bygge med på, udgør sammen med aktiviteter centreret om "handelsvarer, der skal flyttes fra Europa til Ribe", og f.eks. arkæologisk dokumenterede transportveje igennem de forskellige tidsperioder, den hands-on oplevelse, som er essentiel for indlæring og forståelse.

Undervisningsmaterialet, der tager udgangspunkt i særudstillingen "Hvorfor Ribe?", har til formål at synliggøre historiefortællingers bagvedliggende forsknings- og fortolkningsproces.

Al historieskrivning hviler på forskernes valg. For at kunne fortælle må forskere fylde huller ud, hvor kilderne er tavse, eller træffe valg, hvor kilderne er tvetydige.

Fortællingerne om Ribes grundlæggelse og tidligste historie bygges på kilder, som kan tolkes forskelligt, derfor skal undervisningsmaterialet give eleverne lejlighed til at møde kildegrundlaget og synliggøre hvilke valg, forskerne har truffet og hvornår. Museet afdækker gennem særudstillingen og undervisningsmaterialet forsknings- og fortælleprocessen og herigennem bibringes eleverne større indsigt i historiske og arkæologiske forskningprocesser samt kildekritik og historieskrivning.

Undervisningen som kerne i særudstillingens udformning

Museet har ønsket at indtænke undervisningsaspektet i særudstillingens kerne.

Undervisningsmaterialet og dets målgruppe tænkes således ind i særudstillingens form fra begyndelsen, hvorfor museet allerede inden særudstillingens endelige form blev fastlagt – har ønsket at inddrage personer med kompetencer til at identificere de klassetrin fra folkeskolen og ungdomsuddannelserne, som vil have størst udbytte af at arbejde med særudstillingens indhold, og som kan sikre, at udstillingens form tilfredsstiller netop disse klassetrins behov.

Særudstillingens liv er begrænset, men undervisningsmaterialet skal kunne fungere uafhængigt af særudstillingen. Museet vil derfor skabe et undervisningsmateriale, som kan udnyttes på tre forskellige måder:

- I forbindelse med undervisning, som inkluderer et besøg i særudstillingen
- I forbindelse med undervisning som inkluderer et besøg i den faste udstilling på Museet Ribes Vikinger
- I forbindelse med undervisning uden for museets rum

Museet ønsker derfor også at inddrage kompetencer, der kan sikre, at undervisningsmaterialet udformes og tilgængeliggøres via internettet på en sådan måde, at relevansen og brugbarheden af materialet forlænges ud over særudstillingens levetid.

Det samlede Projekt forløb

2009/2010: Delprojekt 1, hvortil der her søgtes midler fra KUAS: Identificering og Analyse

2009/2010: Delprojekt 2: Udvikling

2010/2011: Delprojekt 3: Implementering, gennemførelse og evaluering

2010/2011: Delprojekt 4: Udvikling og optimering på baggrund af evaluering

Tids- og handlingsplan for Delprojekt 1

- Projektstøtte bevilliget af KUAS – Identificering og Analyse:

Fase 1: August - November 2009

Fastlæggelse af klassetrin fra folkeskolen og ungdomsuddannelserne

I samarbejde med de eksterne partnere fundet i samarbejde med Center for Museumsundervisning i Regions Syddanmark blev afdækket, at folkeskolens ældste klasser og ungdomsuddannelserne indledende undervisningsforløb vil kunne anvende særudstillingens indhold som fagligt supplement til undervisningen.

Fase 2: November/December 2009

Indtænkning af målgrupperne i særudstillingens form.

Brugen af den faste udstilling

Mulighederne for formidling via internettet

Indtænkning af målgrupper i særudstillingens form og brugen af den faste udstilling, herunder muligheder for formidling via internettet.

I samarbejde med eksterne partnere fundet i samarbejde med Center for Museumsundervisning i Regions Syddanmark afdækkes, hvordan særudstillingen bedst indgår i de valgte klassetrins fag, læseplaner og undervisningsmål.

De eksterne partnere blev inddraget i arbejdet med optimering af særudstillingens undervisningspotentiale for de udvalgte målgrupper, og mulighederne for dialog mellem undervisningsmaterialet og museets faste udstilling på Museet Ribes Vikinger blev afdækket.

Projektgruppen overvejedes udvidet mhp. afdækning af muligheder og behov i forbindelse med internetbaseret formidling af undervisningsmaterialet.

Fase 3: Januar/ Februar 2010

Forslag til undervisningsmateriale og undervisningssite.

Evaluering af projektet.

Identifikation af Evalueringspunkter.

Forslag til undervisningsmateriale og undervisningssite samt evaluering af projektet og brug af evalueringsredskab.

På baggrund af udredningsarbejdet udformes af Museet et forslag til, hvordan undervisningsmaterialet bedst tænkes ind i særudstillingens udformning fra begyndelsen og til hvordan materialets relevans og brugbarhed via internetbaseret formidling sikres ud over særudstillingens levetid.

I dialog med projektlederen ved Center for Museumsundervisning i Region Syddanmark evaluerer Sydvestjyske Museer forløbet og opstiller evalueringspunkter, som kan udgøre grundlaget for et evalueringsredskab, som kan anvendes af Center for Museumsundervisning i centerets fremtidige arbejde.

Projektet som fagligt supplement

Særudstillingens omdrejningspunkt er kildegrundlag og den fortolkningsproces, som ligger til grund for al historieskrivning med Ribe bys tidligste historie som eksempel. Projektet afdækker hvordan en sådan udstilling kan give folkeskolens og ungdomsuddannelsernes elever lejlighed til at arbejde med kilder, kildekritik og historiske forsknings- og fortolkningsprocesser.

Projektets målgruppe – primære, sekundære & tertiære målgrupper

Museet afdækker gennem projektet her hvilke klassetrin i folkeskolen og på ungdomsuddannelserne, der kan have størst mulig udbytte af det undervisningspotentiale, som særudstillingen "Hvorfor Ribe?", og den allerede eksisterende formidling (udstilling, bog, film) på Museet Ribes Vikinger repræsenterer.

Dermed defineres de udvalgte elever i folkeskolen og i ungdomsuddannelserne som projektets primære målgrupper, mens underviserne på de pågældende klassetrin defineres som sekundære målgrupper. Endelig betragtes planlæggere og beslutningstagere samt andre interesserede omkring formidling af Museumsfaglig viden i undervisningsmæssige sammenhænge som tertiære målgrupper.

Hvordan understøtter projektet undervisningsinstitutionens fag, læseplaner og undervisningsmål

Ud fra de identificerede relevante klassetrin, er det projektets hovedopgave at tage udgangspunkt i de udvalgte målgruppers fag, læseplaner og undervisningsmål og indarbejde disse i selve kernen af særudstillingens udformning. Dette for at sikre, at undervisningsmaterialet "Ribe 1300 år: Til kilderne!" ikke bliver et tillæg til særudstillingen, men derimod en integreret del af den.

Projektledelse og projekt-deltagere

Sydvestjyske Museer varetog projektledelsen og projektdeltagerne fandtes i samarbejde med Center for Museumsundervisning, region Syddanmark. I fase 1 udgør projektdeltagerne personer med kendskab til folkeskolens og ungdomsuddannelsernes fag og undervisningsmål. I fase 2 udgør projektgruppen personer med kendskab til de udvalgte klassetrins fag og undervisningsmål samt personer med kompetencer inden for formidling til de udvalgte klassetrin via internettet.

Projektindhold og resultater

Det lykkedes – om end en smule forsinket, at samle en gruppe meget engagerede lærere, der sammen med Musco og Sydvestjyske Museer villigt påtog sig at deltage i den aftalte identifikations- og analysefase, og efter en nøje gennemgang af fag- og trinmål identificeredes målgruppen til at være Folkeskolens ældste klasser og Ungdomsuddannelserne (**Jf. Bilag 1**).

I begge systemer identificeredes flere forskellige undervisningsmæssige sammenhænge, hvor der naturligt kan opbygges læringsforløb, hvor Kildematerialet om Ribes tidligste historie, en involverende udstilling og sideløbende besøg i Ribe By kan være centrale indholdselementer.

Efter en gennemgang af det faglige grundlag, det eksisterende kildemateriale, de fysiske rammer og de tidsmæssige udfordringer (**jf. Bilag 2-7**), blev der arbejdet med en lang række anbefalinger til opbygning af en særudstilling, som naturligt kan udgøre et centralt omdrejningspunkt i sådanne nye læringsforløb og i tilhørende læringsaktiviteter i forbindelse med et sådant undervisningsforløb (**jf. bilag 8**).

Derud over udarbejdede Center for Museumsundervisning – MUSKO en forløbsrapport med anbefalinger og erfaringer i forhold til et sådant udviklingsforløb (**Jf. bilag 9**).

Endelig blev der gennemført et samlet afslutningsmøde (**jf. Bilag 10**) med alle projektdeltagere og projektledelse for at sikre en fælles tolkning af projektets resultater og anbefalinger, således at disse kan omsættes bedst muligt både i Museets nye særudstilling og som rammer for kommende læringsforløb til Folkeskolens ældste klasser og Ungdomsuddannelserne.

Evaluerings:

Evalueringen af "Delprojekt 1: Identificering og Analyse", vil indgå i den samlede evaluering af undervisningsmaterialet "Ribe 1300 år: Til kilderne!", hvis evaluering som en del af "Delprojekt 3: Implementering, afvikling, evaluering" søges gennemført som telefoninterviews med repræsentativt udvalgte lærere, hvis klasser har benyttet sig af undervisningstilbuddet.

Imidlertid vil gennemførelsen af "Delprojekt 1: Identificering og Analyse" kunne give vigtige informationer om samarbejdet mellem Sydvestjyske Museer og Center for Museumsundervisning, hvor sidstnævnte vil

kunne anvende erfaringerne i centerets videre arbejde. Evalueringen af samarbejdet med Center for Museumsundervisning vil blive gennemført i en kvalitativ dialog mellem Sydvestjyske Museer og projektlederen ved Center for Museumsundervisning, når fase 3 er afsluttet.

Afslutning/ Perspektivering

Som det fremgår af Bilag 8 er der en lang række anbefalinger, der kunne anvendes som direkte pejlemærker for den udstillingsarkitekt, der efterfølgende blev tilknyttet projektet omkring opbygning af den nye særudstilling, herunder:

- Tale til mange sanser
- Sikre forståelige tekster for målgruppen
- Sikre aktiviteter og "ting, man kan gøre" undervejs gennem udstillingen
- Sikre sammenhæng med "byrummet" omkring
- Sikre løbende evaluering
- Sikre mulighed for "faglig fordybelse"
- Anvende forskellige medier og tekniske hjælpemidler
- Give mulighed for vidensdeling og faglig fordybelse på flere niveauer
- Bruge kortmateriale fra før og nu
- Give mulighed for at gennemse udstillingen sammen med en "bedste ven".

Og meget mere, herunder også anbefalinger omkring "Undervisning på nettet" osv.

Gennem dette samarbejde er det lykkedes at få direkte kontakt til repræsentanter for den sekundære målgruppe, og dermed er denne målgruppe givet direkte indflydelse på, hvorledes særudstillingen kunne opbygges og anvendes i læringsforløb, der matcher primær målgruppens fag- og trinmål.

Endelig er der kommet rigtig mange gode og konkrete forslag ud af at samle en gruppe professionelle formidlere af fagligt pensum på forholdsvis højt niveau i forhold til primær-målgruppen.

Ved afslutning af denne identifikations- og analysefase blev der tilknyttet en udstillingsarkitekt, der omsatte en lang række af anbefalingerne til den konkrete særudstilling "Hvorfor Ribe", hvor det stadig er muligt at identificere resultaterne af denne analysefase og opleve, at disse anbefalinger er blevet brugt i praksis.

Dermed er der skabt et sikkert fundament for den fortsatte udvikling frem mod de ideelle læringsforløb for folkeskolens ældste klasser og ungdomsuddannelserne således at disse kan få størst muligt udbytte ud af læringsforløb tilrettelagt med udgangspunkt i denne nye særudstilling, og så der kan oplistes muligheder for både før-aktiviteter og mulig efterfølgende bearbejdning.

Sydvestjyske Museer, 2010.

28. maj 2009

**Indkaldelse til møde for
Konsulenter og materialeudviklere.**

Tirsdag 25. august 2009
Kl. 14:00 - 15:30

på Pædagogisk Udvikling, Giørtz Plads, Ribe

I vil blive introduceret til opgaven og forløbet, få mulighed for at stille spørgsmål og inspirere hinanden.
Konsulenter og materialeudviklere laver aftaler, husk kalender.

Med venlig hilsen

Birgit Juhl Kjems
Jan Meesenburg
Dorte Vind

Pædagogisk Udvikling

Bilag 2: Paradigmeskifte eller politisk prioritering af fagligheden?

Det er naturligt her at pege på, at begrebet historiebevidsthed både i folkeskolen og i gymnasiet er nedprioriteret eller helt afskaffet samtidig med, at der er sket en historiefaglig opprioritering med detaljerede forskrifter for fagets indhold gennem fastlæggelse af kanonpunkter og kernestof. Det er en klar markering af, at der nu skal lægges vægt på en traditionel og centralt fastlagt faglig tilgang. I modsætning hertil står historiebevidsthedsbegrebet, hvor udgangspunktet er elevens egen personlige udvikling og identitetsdannelse gennem arbejdet med det historiske stof.

De to forskellige tilgange til historieundervisningen kan karakteriseres som et paradigmeskift. Diskussionen om de to nye læreplaner i gymnasiet og læseplaner i folkeskolen burde efter min mening i højere grad omhandle denne fundamentale ændring. Forklaringen er måske, at debatten om fagets indhold i form af kanonpunkter og kernestof er lettere at forholde sig til og have en mening om for politikere, debattører, den bredere offentlighed og måske også for mange af fagets udøvere?

En konsekvens af den omfattende debat kan desværre være, at fokus i fremtidens historieundervisning flyttes til netop disse punkter, hvilket næppe var lære- og læseplansudvalgenes hensigt.

Fra historiebevidsthed til kulturarv og kanon

En sammenligning mellem de nugældende fællesmål i historie i folkeskolen (FM I) med de nye fællesmål (FM II) viser, at der er tydelige forskelle.

I FM I (stk. 1) hedder det: ”Formålet med undervisningen i historie er at styrke elevernes historiebevidsthed og identitet og øge deres lyst til og motivation for aktiv deltagelse i et demokratisk samfund.”

I FM II (stk. 1) hedder det: ”Formålet med undervisningen er at udvikle elevernes kronologiske overblik, styrke deres viden om og forståelse af historiske sammenhænge ... Undervisningen skal gøre eleverne fortrolige med dansk kultur og historie”.

Historiebevidsthed, identitet og aktiv deltagelse i et demokratisk samfund er blevet udskiftet med kronologisk overblik, viden, historiske sammenhænge og dansk kultur og historie.

Historiebevidsthed har siden folkeskoleloven fra 1993 været det centrale begreb i folkeskolens historieundervisning (udmøntet i Historie 84). Begrebet er nu flyttet fra stk. 1 til stk. 3 i formålsparagraffen., hvor der står: ”Undervisningen skal styrke elevernes historiske bevidsthed og identitet”.

Det er ikke lige gyldigt, om der står historiebevidsthed eller historisk bevidsthed (se nedenfor). I FM I er historiebevidsthed beskrevet som sammenhængen mellem nutidsforståelse, fortidstolkninger og fremtidsforventninger det centrale. I FM II skal historisk bevidsthed ifølge formålsparagraffen ”... give (eleverne) forudsætninger for at forstå deres samtid og reflektere over deres handlemuligheder”.

Sagt på en anden måde:

Ved historiebevidsthed er udgangspunktet eleverne og deres egen samtid. Det er elevernes identitet dannelse og deltagelse i et demokratisk samfund, der er det centrale. Ved historisk bevidsthed er det fortiden/historiefagets tolkning af fortiden, der er det centrale, og som eleverne skal lære af. Det understreges i FM II ved at fremhæve kravet om kronologi, viden, overblik, fordybelse i historiske kundskabsområder, sammenhængsforståelse, kanonpunkter, kulturarv.

Et eller 2 begreber?

Nogle hævder, at begreberne historiebevidsthed og historisk bevidsthed i virkelighed udtrykker det samme?

Den førende historiedidaktiker på dette område, Bernhard Eric Jensen (DPU), diskuterer dette forhold i ” Historiedidaktiske sonderinger bd. 1” (1990) og kommer frem til disse definitioner:

Historiebevidsthed = bevidsthed om procesforholdet mellem fortid, nutid og fremtid. dvs. FORTIDSTOLKNINGER – SAMTIDSFORSTÅELSE – FREMTIDSFORVENTNINGER.

Historisk bevidsthed = Enhver historiebevidsthed, hvori bevidstheden om forandrings uundgåelighed er det dominerende moment dvs. HISTORICITET.

Historiebevidsthed er det overordnede begreb, hvor fremtidsforventningerne medtænkes. Historisk bevidsthed er en del af historiebevidstheden, hvor der fokuseres på, at fortiden har dannet mennesket og er afgørende for dets handlinger.

Ifølge Bernhard Eric Jensens definitioner er der således tale to forskellige begreber. Han er selv fortalende for det første, og det er den opfattelse, der er blevet kanoniseret i folkeskolen (indtil 2009) og også i gymnasiet.

<http://www.emu.dk/gym/fag/hi/inspiration/himetod.html>

Bilag 3: Udvalgt punkter fra Historisk tidslinie

"Før Ca. 704-710": De ældste spor efter handel og håndværk ved Sct. Nicolaj Gade.

854-57: Ansgar får en grund i byen og tilladelse til at bygge kirke.

948: Bisp Leofdag af Ribe optræder som deltager på et kirkemøde i Ingelheim, Tyskland.

1137: Kong Erik Menved dræbes af Sorteplov og gravlægges i Ribe Domkirke.

1145: Domkapitlet og Domskolens, den nuværende Ribe Katedralskole, stiftes.

1212: Dronning Dagmar dør på Riberhus.

1283: Julemorgen styrter det nordlige domkirketårn ned.

1573: Hans Jessen Søhane nedkæmper pirater i vadehavet og deres hoveder opsættes på "Hovedengen" til skræk og advarsel.

1580: 3. september brænder 11 gader, 213 huse.

1634: Stormflod: "Skibe og Skuder opsatte ved Farup Kirke" (Hans Friis).

1641: Laurids Spliids kone Maren Spliids brændes på Galgebakken som heks.

1736: P. Terpager udgiver "Urbs Ripensis", Ribe bys historie.

1875: Jernbanen kommer til Ribe.

1882-1904: Domkirkens restaurering.

2007: Ribe amt, Ribe retskreds og Ribe kommune nedlægges.

Bilag 4: Begivenhedstidslinie

Vigtige begivenheder i Ribes historie: (Et udvalg!)

"Før Ca. 704-710": De ældste spor efter handel og håndværk ved Sct. Nicolaj Gade.

Ca. 704-710: Den parcellerede markedsplads anlægges.

720: Der slås mønter for første gang i norden, sceattas – Wodan/monster.

825: Ribe afgrænses af en bygrøft.

854-57: Ansgar får en grund i byen og tilladelse til at bygge kirke.

948: Bisp Leofdag af Ribe optræder som deltager på et kirkemøde i Ingelheim, Tyskland.

1070: Adam af Bremen omtaler Ribe: "omgives af en flod, der strømmer ind fra Oceanet, og hvor skibene sejler....."

1127: Kong Niels holder sin søns bryllup i byen.

1137: Kong Erik Menved dræbes af Sorteplov og gravlægges i Ribe Domkirke.

1145: Domkapitlet og Domskolen, den nuværende Ribe Katedralskole, stiftes.

Slutningen af 1100: Den nuværende Domkirke påbegyndes.

1205: Dronning Dagmar ankommer til Ribe.

1212: Dronning Dagmar dør på Riberhus.

1228: Sortebrødreklosteret stiftes

1232: Gråbrødrene "kommer vandrende til byen på deres bare fødder" og klosteret stiftes.

1247: Hertug Abel hærger Ribe.

1259: Kong Christoffer d. 1 dør under mystiske omstændigheder i Ribe og gravlægges i Domkirken.

1271: Byen brænder (og vi har fundet brandlaget).

1283: Julemorgen styrter det nordlige domkirketårn ned.

1333: Det nuværende borgertårn på Domkirken indvies.

1362: De Grote Mandranke – Den store mandedrukning.

1537: Kirker og klostre nedrives.

1541: Hans Tavsens bliver biskop i Ribe.

1573: Hans Jessen Søhane nedkæmper pirater i vadehavet og deres hoveder opsættes på "Hovedengen" til skræk og advarsel.

1580: 3. september brænder, 11 gader, 213 huse.

1581: Anders Sørensen Vedel slår sig ned i Ribe – Liljebjerget, 100visebogen m.m. og for at skrive den STORE Danmarkshistorie.

1594: Dele af Borgertårnets spir falder ned og den får sit nuværende firkantede udseende.

1634: Stormflod, den anden store manddrukning: "Skibe og Skuder opsatte ved Farup Kirke" (Hans Friis)

1641: Laurids Spliids kone Maren Spliids brændes på Galgebakken som heks.

1643-44: Torstensson-krigen – Riberhus ødelægges.

1657-59: Svenskekrigene, Borgertårnet beskydes.

1659: Pest "Anno 1659 fra d. 9. Juni oc til d. 28. Oktob. Døde her i Ribe over 900 mennesker, der foruden nogle 1000 bønder, som var fløt til byen for fienden" (Kinch II s. 407).

1736: P. Terpager udgiver "Urbs Ripensis", Ribe bys historie.

1741: H. A. Brorson bliver biskop i Ribe.

1848: Ribe Jernstøberi åbnes, bomuldsfabrikken og rederiet Laurizsen følger efter.

1855: Danmarks ældste provinsmuseum grundlægges.

1864: Sønderjylland tabes til Tyskland men Ribe forbliver dansk.

1875: Jernbanen kommer til Ribe.

1882-1904: Domkirkens restaurering.

1899: Danmarks første bevaringsforening "Ribe Turistforening – senere Gammelt Præg" grundlægges.

1905: Forsorgsinstitutionen Ribelund etableres.

1911: Ribe Seminarium oprettes.

1927: Bomuldsfabrikken Crome og Goldschmidt lukker.

1940-41: Udgravninger og restaurering af Riberhus.

1950'erne: Den sidste kostald i Fiskegade nedlægges.

1955: Grønnegade-gravningen – startskud for dansk byarkæologi.

1963: Indførelsen af bevaringsplanen for Ribe.

2007: Ribe amt, Ribe retskreds og Ribe kommune nedlægges.

Bilag 5: Skriftlige Kilder til Ribe - Vikingetid

- Axboe, M. 1999: Der Name Ribe: Eine Erklärungsverslag.
I: Studien zur Sachsenforschung 13. S 1-4.
- Bencard, M. 1969: Grubehuse i Okholm. Mark og Montre 1969. S 26-36.
- Bencard, M. 1973: Ribes Vikingetid. I: Mark og Montre 1973. S. 26-36.
- Bencard, M. 1974: Ribes ældste udvikling. I: Mark og Montre 1974. S. 28-48.
- Bencard, M. 1978: Ribe i tusind år. 1978, S. 1-72
- Bencard, M. 1988: The stratigraphy and dating of the 8th century Ribe.
I: Journal of Danish Archaeology 7, 1988. Odense 1990, s. 225-228.
- Bencard, M. 1990: The Stratigraphy and Dating of 8th Century Ribe.
I: Journal of Danish Archaeology 7. S. 225-228.
- Bencard, M. et al, 1978: Wikingerzeitliches Handwerk in Ribe, Eine Übersicht.
I: Acta Archaeologica vol. 49, s. 113-138.
- Bencard, M et al.: Ribe Excavations 1970-1976 vol. 1, 1981, s.
vol. 2, 1984, s.
vol. 3, 1991, s.
vol. 4, 1990, s.
vol. 5, 2004, s.
- Bencard, M. og S. Wiell 1975: Et trefliget spænde fra Ribe. I: Mark og Montre 1975. S. 37-42.
- Bencard, M. og M.S. Aistrup 1979: Jernankeret fra Ribe. I: Nationalmuseets Arbejdsmark 1979. S. 156-161.
- Bendixen, K. 1994: The coins from the oldest Ribe (Excavations 1985 and 1986, "Ribe II").
Nordisk Numismatisk Årsskrift 1989-90. S. 27-43.
- Capelle, T. 1997: En frankisk gravsten I Ribe. I: By, marsk og geest 9. S. 17-21.
- Daly, A. 2000: Dendrokronologisk undersøgelse af tømmer fra Giørtzvej, Ribe.
I: NNU rapport 32.
- Edelberg, L og M. Bencard, 1962: Ribes lod. Skalk 1962:3. S. 20-29.
- Ernst, A. 1948: Bidrag til Ribe mønts historie. Nordisk Numismatisk Årsskrift 1948.
- Feveile, C. 1992: Ribe: Between Europe and Scandinavia in the Eight and Ninth Centuries. I: Facing the North Sea, West Jutland and the World. Proceedings of the Ribe Conference, April 6-8, 1992. (Ed. M Guldberg, P.K. Madsen og P. Holm). S 11-12.
- Feveile, C. 1993a: Bebyggelse, bygrøft, borgbanke, begravelser, volgrav. 700-1100.
I: Archäologie in Schleswig/Arkæologi i Slesvig. 2/1992. S. 57-61.
- Feveile, C. 1993b: Det ældste Ribe. Status efter gravningskampagnerne 1989-90.
Archäologie in Schleswig/Arkæologi i Slesvig. 1/1991. S. 30-32.
- Feveile, C. 1994a: Støbeforme til ovale skålspænder fra Ribe – fragmenter af en produktion. Upubliceret hovedfagsspeciale.
- Feveile, C. 1994b: The latest news from Viking Age Ribe: Archaeological Excavations 1993.
I: Birka Studies 3.S. 91-99.
- Feveile, C. 2001: Okholm – en plads med håndværksspor og grubehuse fra 8.-9. Århundrede. I: By, marsk og geest 13. S. 5-32.
- Feveile, C. 2002: Støbning af ovale skålspænder i Ribe – type- og teknikvariation.
I: Skrifter fra Odense Bys Museer 9. S. 17-26.

- Feveile, C. 2006: Det ældste Ribe. Bd. 1, s.1-312, Bd. 2, s. 1-450.
- Feveile, C., K. Ljungberg og S. Jensen 1990: Ansgars Ribe endelig fundet – rapport over en udgravning ved Rosenallé i Ribe 1989. I *By, marsk og geest* 1. S 28-53.
- Feveile, C., K. Ljungberg og S. Jensen 1991: Endlich gefunden: Ansgars Ribe. Ein Bericht über die Ausgrabung 1989 in der Rosenallé in Ribe. I. *Offa* 47. S. 209-233.
- Feveile, C og S. Jensen, 1993a: Sceattasfundene fra Ribe – nogle arkæologiske kendsgerninger. I: *By, marsk og geest* 5. S. 33-39.
- Feveile, C og S. Jensen, 1993b: Sceattasfundene fra Ribe – nogle arkæologiske kendsgerninger. I: *Nordisk Numismatisk Unions Medlemsblad* 1993:5. S. 74-80.
- Feveile, C., S. Jensen og K.L. Rasmussen 1999: Produktion af drejet keramik i Ribeområdet i sen yngre germansk jernalder. Proveniensbestemmelse ved hjælp af magnetisk susceptibilitet og termonoluminiscens. I: *Kuml* 1997-98. S. 143-159.
- Feveile, C. og S. Jensen 2000: Ribe in the 8th and 9th century. A Contribution to the Archaeological Chronology of North Western Europe. I: *Acta Archaeologica* 71. S. 9-24.
- Frandsen, L.B. 1988: Mosaikstifter I Ribe – før og nu. *Mark og Montre* 1988. S. 58-60.
- Frandsen, L.B. 1989a: En keramiklagfølge fra det ældste Ribe. *Udgravninger 1985-86, Nicolaigade 8*. I: *Bebyggelser og keramik fra 4.-9. Århundrede*. Seminar på Esbjerg Museum 19.2. marts 1987. S 35-42.
- Frandsen, L.B. 1989b: Trade, coins and Foreign influences during the pre-viking and Viking-age Ribe. I: *BAR international Series* 556. S. 37-41.
- Frandsen, L. B. og S. Jensen, 1988a: Hvor lå Ribe i vikingetiden? I: *Kuml* 1986. S. 21-36.
- Frandsen, L. B. og S. Jensen, 1988b: Pre-Viking and Early Viking Age Ribe. Excavations at Nicolaigade 8, 1985-86. I: *Journal of Danish Archaeology* 6. S. 175-189.
- Frandsen, L. B. og S. Jensen, 1988c: Kongen bød. I: *Skalk* 1988:4. S. 3-8.
- Frandsen, L. B. og S. Jensen, 1990: The Dating of Ribes earliest Cultural Layers. I: *Journal of Danish Archaeology* 7. S. 228-231.
- Frandsen, L. B., P.K. Madsen og H. Mikkelsen 1990: Byudgravninger og bygningsarkæologiske undersøgelser i Ribe 1983-89. I *By, marsk og geest* 1. S. 2-27.
- Frost, D. 1842: Optegnelser om Ribe.
- Galthen, M. 1792: Beskrivelse over Kiøbstaden Ribe fra sin begyndelse indtil nærværende Tid.
- Hansen, H.J. 1990: Dankirke. Jernalderboplads og rigdomscenter. Oversigt over udgravningerne 1965-70. I *Kuml* 1988-89. S. 201-248.
- Hansen, S.S. 1982: Andersminde – en vikingetidig bebyggelse nær Ribe. I: *Mark og Montre* 1982. S. 25-38.
- Jensen, S. 1986a: En lille viking rejste. I *Skalk* 1986:5. S. 32.
- Jensen, S. 1986b: Det ældste Ribe – og vikingetidens begyndelse. I: *Beretning fra femte tværfaglige Vikingsymposium*. S. 7-22.
- Jensen, S. 1987: Gårde fra vikingetiden ved Gl. Hviding og Vilslev. I: *Mark og Montre* 1986-87. S. 5-26.
- Jensen, S. 1990a: Ribes befæstning i vikingetiden. I *Mark og Montre* 1990. S. 69-73.
- Jensen, S. 1990b : Handel med dagligvarer i vikingetiden. I: *Hikuin* 16, s. 119-138.
- Jensen, S. 1991a: Metalfund fra vikingetidsgårdene ved Gl. Hviding og Vilslev. I: *By, marsk og geest* 3. S. 27-40.

- Jensen, S. 1991b: Ribes Vikinger, s. 1-72.
- Jensen, S. 1991c: Dankirke-Ribe. Fra handelsgård til hadelsplads. I: Fra stamme til stat i Danmark 2. Høvdingesamfund og kongemagt. (Ed. P. Mortensen og B.M. Rasmussen. Jysk arkæologisk Selskabs Skrifter XXII:2, 1991, s. 73-88.
- Jensen, S 1993: Early towns. I: Digging into the past. 25 Years of Archaeology in Denmark. S. 202-205.
- Jensen, S., P.K. Madsen og O. Schiørring 1982: Udgravninger i Ribe 1979-81. I: Mark og Montre 1982. S. 50-65.
- Jensen, S., P.K. Madsen og O. Schiørring 1983: Excavations in Ribe 1979-82. I: Journal of Danish Archaeology 2. S 156-170.
- Jensen, S., og F. Kaul. 1990: Som Hånd i handske. I: Skalk 1990:6. S. 28-29.
- Jensen, S. og M. Watt 1993: Trading sites and central places. I: Digging into the past. 25 Years of Archaeology in Denmark. S. 195-201.
- Jensen, S et al. 1998: Marsk, land og bebyggelse. Ribeeegnen gennem 10.000 år, bd. 1, s. 1-302. Bd. 2, s. 245.
- Kinch, J. 1869: Ribe Bys Historie og Beskrivelse indtil reformationen.
- Kolstrup, E. 1991: Mikroskopiske levn fra Ansgars Ribe. 800- og 900-tallets plantevækst belyst ved pollenanalyser. I: By, marsk og geest 3. S. 44-51.
- Madsen, P.K. 1992: Ribe und der Westen. Archäologische Zeugnisse des 8.-11. Jahrhunderts. I: Die Niederlande und der europäische Nordosten. S. 73-90.
- Malmer, B. 1996: Nordiska Mynt föra år 1000.
- Melander, T. 1991: Ribesten fra Rhinen af?. I By, marsk og gesst 4. S.15-24.
- Melander, T. 2001: Flere "gemmer" fra markedspladsen. I: By, marsk og geest 13. S. 33-36.
- Moesgaard, J.C. 2003: Danelund-skatten. I: By, marsk og geest 15. S. 7-16.
- Nielsen, I. 1979: Paypyt i Ribe. Introduktion og skriftlige kilder. I Mark og Montre 1979. S. 52-55 og 61-63.
- Nielsen, L.C. 1984: Nogle grave fra yngre germansk jernalder og vikingetid i Sydvestjylland. I Mark og Montre 1984. S. 38-48.
- Nørnberg, P. 1979: Paypyt i Ribe. Geologiske vidnesbyrd. I Mark og Montre 1979. S. 56-61.
- Olsen, O. 1975: Nogle tanker i anledning af Ribes uventede høje alder. I: Fra Ribe Amt 19. S. 225-258.
- Rasmussen, A.K. 1971: Sct. Nicolaj i Ribe – og en grav fra yngre germansk jernalder. I Mark og Montre 1971. S. 13-15.
- Roesdahl, E. 1980: Danmarks Vikingetid.
- Roesdahl, E. 1992: Viking og Hvidekrist. Norden og Europa 800-1200.
- Schultze-Dörflamm, M. 1998: En frankisk korsfibel fra 9. Århundrede fra Ribe. I By, marsk og geest 10. S. 22-28.
- Segschneider, M. 2005: Ribe-drehscheibenware in der Nordfriesischen marsch – Wanderhandwerk oder Handel? I: Archäologie in Schleswig/Arkæologi i Slesvig. 9/2001. S. 97-104.
- Sode, T. og C. Feveile 2002: Segmenterede metalfolierede glasperler og blæste hule perler med metalbelægning fra markedspladsen i Ribe. I: By, marsk og geest 14. S. 5-14.
- Terpager, P. 1736: Ripæ Cimbricæ seu urbis Ripensis in Cimbria sita descripto ex antiquis monumentis, bullis, diplomatibus et varii iconibus æri incisus et suis locis insertis illustrata.

Thorup, P.N. 1839: Efterretninger angaaende Byen Ribe.

Thorvildsen, E. 1972: Dankirke. I: Nationalmuseets Arbejdsmark 1972. S. 47-60.

Kilder fra før 1300

Adam af Bremen 1070: *Gesta Hammaburgensis Ecclesiae Pontificum*.

Latins tekst kan hentes hos W. Trillmilch: *Quellen des 9. Und 11.*

Jahrhunderts zur Geschichte der Hamburgischen Kirche und des Reiches. 1961.

Se også: *Ribe Excavations 1970-1976*, vol. 1, 1981. S. 45-52.

Alcuin 781-806: *De vita S. Willibrordi*. Latins tekst kan hentes hos: P. Jaffé; *Monumenta Alcuiniana, Vita Sancti Willibrordi*, Berlin 1873, pp 47-48.

Se også: *Ribe Excavations 1970-1976*, vol. 1, 1981. S. 27-28.

Annales Regni Francorum 780 ff.: Latins tekst kan hentes hos R. Bau:

Quellen zur karolingischen Reichsgeschichte I-III, 1968-69.

Se også: *Ribe Excavations 1970-1976*, vol. 1, 1981. S. 28-34.

Annales Slesuicenses før 1268: Latins tekst kan hentes hos E. Jørgensen : *Annales Slesuicenses, Annales Danici medii aevi*. 1920.

Se også: *Ribe Excavations 1970-1976*, vol. 1, 1981. S. 60-61.

Ribe Bispekrønne 1230: Latinsk tekst kan hentes hos E. Jørgensen: *Chronica Ecclesiae Ripensis*. I *Kirkehistoriske Samlinger* 6, rk. I 1933-1935.

Se også: *Ribe Excavations 1970-1976*, vol. 1, 1981. S. 58-60.

Ingelheim Synoden 948: Latins tekst kan hentes hos: *Monumenta Germanica historica*, 1839.

Se også: *Ribe Excavations 1970-1976*, vol. 1, 1981. S. 41-42.

Ribe Oldemoder 1290-1518: *Avia Ripensis*. Udg af: O. Nielsen, Kbh.

Rimberto 870: *Vita Anskarii*. Latinsk tekst kan hentes hos W. Trillmilch:

Quellen des 9. Und 11. Jahrhunderts zur Geschichte der Hamburgischen Kirche und des Reiches. 1961.

Se også: *Ribe Excavations 1970-1976*, vol. 1, 1981. S. 34-40.

Ukendt forfatter 888: *Vita Rimberti*. Latinsk tekst kan hentes hos: G. Waitz: *Vita Rimberti. Scriptores Germanicarum in usum scholarum*, 1884.

Se også: *Ribe Excavations 1970-1976*, vol. 1, 1981. S. 40-41.

Gamle skriftlige kilder om vikingetid (Ikke nødvendigvis Ribe)

Ahmad Ibn Fadlan, arabisk forfatter. Han deltog 921-923 i en sendefærd fra kaliffen al-Muqtadir til de muslimske bulgarere ved Volgafloden for at knytte dem nærmere til kalifatet. I en rejseberetning fortæller han livfuldt om vikinger, der havde en handelsplads ved floden. Han overværer, at en høvding begravnes i sit skib; en slavinde, heste og køer ofres.

Ibn Rustah. Konstantin Porphyrogenetos "De administrando imperio" Iben Khordadbeh

Dudo af Saint-Quentin var en præst ved Richard 1.'s hof i Normandiet. På hans opfordring udkommer han i 1015 med sin udgave, *Gesta Normannorum* af den normanske historie. Værket har overlevet i sin originale form. Det er herfra at historien om vikingehøvdingen

Rollo beskrives. Dudo's værk har som mange andre tidlige præsters beretninger været stærkt omdiskuteret i betydningen af senere oversættelser, specielt på henvisningerne til *dacia*, *dania* og *daniæ* - altså Danmark.

Ottar 800-t., nordnorsk høvding, som i slutningen af 800-t. besøgte Wessex, hvor han berettede om tre rejser. Hans beretninger blev indføjet i en oldengelsk oversættelse af Paulus Orosius' universalhistorie fra 400-t. Ottar boede på Tromsøkanten og beretter dels om en rejse nord om Nordkap og ind i Hvidehavet, der varede 15 dage, dels om en rejse fra sit hjem til Sydnorge, der under ugunstige forhold kunne tage en måned, og endelig om en rejse herfra til Hedeby af fem dages varighed. Han giver vigtige erhvervsøkonomiske og etnografiske oplysninger om samerne og om andre folkeslag samt om nordmændenes forhold til dem såvel som om Skandinaviens politiske geografi.

Wulfstan af Hedeby (Hæðum, latin *Haithabu*, *Heidiba*) var en rejsende og handlende i slutningen af 800-tallet. I følge Orosius rejste Wulfstan fra Hedeby til Truso i 880. Han mødte mange folk på sine rejser, bl.a. danskere - og han kan have været en af de første personer som anvendte ordet "Danmark" (eller "Danemark") i sin beskrivelse.

Historisk Tidsskrift, Bind 14. række, 6 (1985) 2

Ottar og Wulfstan, to rejsebeskrivelser fra vikingetiden. Oversat og kommenteret af Niels Lund, med bidrag af Ole Crumlin-Pedersen, Peter Sawyer og Christine E. Fell. Forord af Olaf Olsen. Vikingskibshallen i Roskilde, 1983. III.

Snorre Sturlassons Olav Trygvasons saga: informationer om skibsbyggeri, skibenes udseende og organiseringen af bådsvæft og bådebyggere

Magnus Erlingssøn saga: skibsprovianten.

Det kan synes sparsomt med brugbare oplysninger, men ved flere gennemlæsninger opdager man, i disse sprogligt sprudlende tekster, konkrete oplysninger om fx størrelsen på vandtønder, indretninger af sovepladser, beklædning på Atlanterhavet, regler for kvinder om bord og ikke mindst størrelsen på de flåder der angreb England.

Snorre Sturlassons store værk *Heimskringla* (Verdens Kreds) fra 1230. Snorre var selv skjald og ved at skrive et værk om tidens digterkunst (*Edda*), har han gjort det lettere for eftertiden at tolke skjaldekvadene.

Bilag 6: Eksempel på skriftlig kilde – Ibn Fadlan

Ibn Fadlan

- Ibn Fadlan, arabisk udsending fra kalifatet i Bagdad har forfattet en af de få samtidige skriftlige kilder som man kan gøre brug af når man undersøger vikingernes færden i Rusland.
- Han beskriver i sin rejseberetning et møde med vikinger i år 922 ved floden Volga. Her overværer Ibn Fadlan en vikingebegravelse og denne beretning er faktisk den eneste eksisterende øjnvidneberetning af en sådan begivenhed.
- Det skinner tydeligt igennem i hans beretning at han både fascineres af og forarges over disse høje vilde nordboers optræden og adfærd.
- Yderligere kilder hvor man kan læse om vikinger i Rusland. Ibn Rustha. Konstantin Porphyrogenetos`, ”De administrando imperio”. Ibn Khordadbeh.

Ahmad Ibn Fadlan, arabisk forfatter. Han deltog 921-923 i en sendefærd fra kaliffen al-Muqtadir til de muslimske bulgarere ved Volgafloden for at knytte dem nærmere til kalifatet. I en rejseberetning fortæller han livfuldt om vikinger, der havde en handelsplads ved floden. Han overværer, at en høvding begravnes i sit skib; en slavinde, heste og køer ofres.

Bilag 7: Ribe – handelsplads og by i 8-9 århundrede e. Kr.

”Den ældste by i Skandinavien”: På samme sted fra ca. 700 til i dag, trods op og nedture.

Landskabs topografi

Ribe er placeret i sydvest Danmark ca. 80 km nord for den nuværende grænse til Tyskland og ca. 5 km fra Vadehavet.

Byen er i dag placeret på begge sider af Ribe Å som løber i ca. øst-vestlig retning ud i Vadehavet vest for byen.

Området vest for Ribe er domineret af marsk som er blevet bygget op af tidevandet fra engang i bronzealderen omkring 1500 f. Kr. indtil opførelsen af de moderne diger i 1911-12.

Mod øst er landskabet domineret af moseagtige vådområder.

Områderne nord og syd for byen er generelt flade sandede hedesletter, ikke mere end 5-10 m over havet.

Mere bakkede områder, med højder på 30-40 m over havet og lerjord findes ca. 10-15 km mod nord og sydøst.

By topografi

Nordbyen: Mod syd, nord og vest er der lave enge og marsk ud mod Ribe og Tved å. Omkring den nuværende banegård findes flere indlandsklitter skabt i perioden efter år 0. Det højeste punkt nær åen er her under Nicolaigade, ca. 6 m over havet. Området bag Nicolaigade og ud i Tangekvarteret, mod nordøst, er domineret af en flad sandet hedeslette.

Sydbyen: Ligger som et lavt plateau omgivet af fugtige enge, Ribe Å og Stampemølle strømmen. Skibbroen og de nuværende gader Fiskegade og Sortebrødregade er anlagt i eng. Mod nordvest i retning af Riberhus stiger landskabet op over kote 2. Det højeste punkt nær åen er her nord for Domkirken, ca. 4 m over havet.

Ribe Ås nøjagtige placering i vikingetid og middelalder kender vi ikke. Den kan have bevæget sig indenfor hele ådalen.

Ribe bliver ofte sammenlignet med andre, lidt yngre skandinaviske byer som: Kaupang i Norge, Hedeby i Tyskland og Birka i Sverige. De ligger dog alle i dag ubebyggede områder – stor kontrast til Ribe som er totalt bebygget stadigvæk. Dette begrænser arkæologernes mulighed for at søge nu viden der hvor de ønsker det men samtidig kan de lave nøddudgravninger når der bygges nye veje etc.

”Før Ribe”.

Det ældste Ribe – 700-årene

Det ældste Ribe fra tidlig 8. århundrede blev fundet i starten af 70'erne og siden er et større antal udgravninger, primært nøddudgravninger, blevet gennemført. Mere end 10.000 m² er blevet udgravet på nordsiden af Ribe Å.

Det ældste Ribe består af flere elementer og faser:

Langs med og tættest på åen er der et værkstedsområde, inddelt i lange smalle parceller på hver sin side af en smal vej. Bag dette "kvarter" er der fundet forskellige områder med bebyggelse: huse, gruber affaldsgruber etc.

Bag dette igen ligger begravelsespladsen/erne.

Disse tre elementer udgør i dag det kendte 700-tals Ribe.

Yderligere kan opstarten af Ribe deles i to faser:

En tidlig fase før 704-10, hvor der kendes nogle tilsyneladende ustrukturerede grøfter og håndværksaffald. Denne fase er kortvarig og afsætter ikke mange spor.

En fase fra 704-10 og frem til 800, med strukturerede parceller, en brønd, grubehuse og sivebrønde. I denne fase bliver markedspladsen permanent og afsætningen af lag er intensiv, i visse perioder nok så hurtig at lagene forsegles før de kan sætte sig.

I disse tidlige lag er der rimelige bevaringsforhold for organiske materialer som træ og læder.

Spørgsmål i forbindelse med det ældste Ribe:

1: Hvorfor placere Ribe her?

De tørre områder omkring åen på dette sted, gør det muligt at passere et ellers noget besværligt vådområde.

Ribe Å giver adgang til Vadehavet - Vesteuropa

2: Hvem anlægger Ribe?

I dag er der ikke et klart svar på spørgsmålet. Et muligt scenarie er at frisiske købmænd har slået sig ned på bredden af Ribe Å og har etableret et sæsonmarked med deltagelse af både frisiske og danske handlende og håndværkere. Om det er med eller uden dansk accept kan ikke afgøres.

For frisere: De har i forvejen handelspladser som Dorestad i Holland

De ønsker måske at udvide handelsområdet mod nord.

De har adgang til de importvarer som er bragt til Ribe i store mængder

Efter et par år – antagelig med stigende succes – øjner en dansk interessant (stormand eller konge) mulighederne og griber ind.

For dansk indgriben:

Udlægning af de regelmæssige parceller.

Lokal udmøntning.

3: Hvordan så havnen ud?

Vi kender ikke havnen, hverken præcis lokation eller udseende. Den er aldrig udgravet. Så havnen ud som de kendte lange træmoler i Hedeby, Dorestad og Birka? Eller lå skibene bare langs å-bredden? Det er et af de uafklarede spørgsmål.

4: Sæson eller helårsbebyggelse?

Tidligere mente man at Ribe gennem hele perioden fra 700 til midt 800 var en sæson bestemt markedsplads. I dag er tolkningen at senest fra fase E-F er der tale om en markedsplads med helårsbebyggelse – hvis primære formål er håndværk og handel.

Gravpladsen fra 700-tallet.

Gravpladsen synes at placeret under det nuværende baneområde fra banegården ud mod Seminarievej/Rosenallé.

Der kendes 33 hedenske grave fra perioden. På nær to grave drejer det sig om brandgrave. Indholdet af genstande i gravene er sparsomt. En enkelt grube med en hesteofring er også til stede. Kun de to jordfæstegrave er antropologiske bestemt og begge stammer fra unge mennesker mellem 10-14 år. I enkelte grave var dyreknogler tilstede fra hund og fugl. Gravene dækker tilsyneladende hele perioden fra 700 (eller før) og frem i 800-tallet.

Spørgsmål til gravene

1: Hvor stor er gravpladsen?

2: Er der nogen tegn på kristendom?

Bebyggelsen

I dag kendes der spredte bebyggelsesspor fra 700-tallet i området mellem markedspladsens parceller og gravpladsen. De bedst dokumenterede huse er mod sydøst på Ribelunds område. Her ligger rester af 4 større stolpebyggede huse samt et grubehus. Der kan først med sikkerhed påvises permanent helårsbebyggelse fra midten af 700-tallet.

Spørgsmål til bebyggelsen

1: Hvor stor er Ribe?

2: Hvor mange boede i Ribe i 700-tallet?

3: Er det en landbrugsby?

4: Hvorfor findes der så lidt import og varer der viser den tætte tilknytning til handelspladsen?

Ribe i 800-årene

Ribe i 800-årene består af flere elementer: Langs med og tættest på åen er der et værkstedsområde, inddelt i lange smalle parceller på hver sin side af en smal vej. Bag dette "kvarter" er der fundet forskellige områder med bebyggelse: huse, gruber affaldsgruber etc.

Bag dette igen ligger begravelsespladsen/erne, bygrøften og voldgrav B.

Alt tyder på at markedspladsen ved åen fortsætter sin produktivitet i første halvdel af 800-tallet, enkelte fund antyder endog aktivitet i 2. halvdel af 800-tallet. Dog synes håndværk som perlemagerens næsten at stoppe. Markespladsen er mange steder afgravet i senere tid således at de øverste aktivitetsslag synes at mangle. Alle organiske materialer er helt omdannet i disse lag.

Spørgsmål til Ribe i 800-tallet:

1: Hvad sker der med håndværk og handel?

2: Hvorfor bygges der grøfter og volde om Ribe?

Bygrøften

Som et nyt element kommer bygrøften til i første halvdel af 800-tallet. Den ligger som en halvcirkel omkring markedsplads og bebyggelse med gravpladsen på ydersiden.

Der er ikke tale om en fysisk befæstning af byen, snarere en administrativ afgrænsning.

Grøften synes kun at have fungeret i en kortere årrække hvorefter den har stået i længere tid som et næsten helt udjævnet anlæg.

Mål: bredde af grøft mellem 1,5m og 3m, dybde mellem 1m og 1,5m

Spørgsmål til bygrøft:

1: Hvem anlagde den og hvorfor?

Voldgrav B

På et tidspunkt afløses bygrøften af et regulært forsvarsværk. En vold og grav. Opførelsen af dette forsvarsværk kan ikke præcist dateres men skal muligvis allerede dateres til 800-tallet

Grave fra 800-tallet

De få grave der med sikkerhed kan dateres til 800-tallet er beliggende i en randzone udenfor byens afgrænsning. Der er tale om 3-5 brandgrave. Yderligere er der fundet 14 jordfæstegrave uden gravgaver på området ved Ribelund. De er ligesom fordelt på en ældre og yngre fase med forskellige orientering. Dateringen af disse er måske først 900-tal, men enkelte af de ældste er måske 800-tal.

Bebyggelsen

I hele det område som afgrænses af bygrøften kan findes bebyggelsesspor fra 800-tallet. Både på Ribelund og ved Rosenallé. Alle steder er der nu spor efter forskellige håndværksaktiviteter i et omfang som man normalt ikke finder i almindelige agare bebyggelser.

Spørgsmål til bebyggelsen:

1: Har hvad der før kun foregik på markedspladsen spredt sig til hele byen?

2: Hvor mange bor der nu i Ribe?

Bilag 8: Sammenskrivning af underviser-synopser

Hvorfor Ribe?

Ideer til museumsundervisning i folkeskolens ældste klasser og gymnasieskolen

Sammenfatning af synopser skrevet af

Else Agergaard, Ole Larsen (folkeskolen) Kathrine Lund Jørgensen og Anne Pilø Melillo (Gymnasiet)

Desuden citeres fra Historisk Atlas Fyn for de gymnasiale uddannelser.

Forslag til videreudvikling af Atlasset, (upubl.) , Rose 2004 om at skrive til nettet, og fra mails fra fagkonsulent Lene Jeppesen, historie stx, UVM, videoproducent Bjarne Hermansen og EMU-fagredaktør for historie, og redaktør af historie på fagenes infoguide Peder Wibben

I dialog med Sydvestjyske Museer og Musko, Center for Museumsundervisning i Region Syddanmark,

I del-synopserne uddybes og forklares forslagene, ligesom de sættes i relation til de faglige mål, faglige traditioner og de enkelte forfatteres erfaring med elevernes læring.

At nå ud til lærerne

Så for at skulle tiltrække folkeskolen skal der laves en udstilling, der vil kunne vække interesse hos den enkelte underviser.

Museet er et blandt mange tilbud om "undervisning udenfor skolen". Det må ses både som en udfordring: Museet skal konkurrere, og gøre opmærksom på sine udstillingstilbud, og som et input til formidlingsformen: Hvordan bliver vi et sted, undervisere og elever har brug for at trække på som en blandt flere videns ressourcer? Uden nødvendigvis at bruge "hele pakken"?

Lærerkurser

- Lærerkurser kan have flere formål:
- At præsentere en ny udstilling
- At efteruddanne lærerne, gerne ved møde med kompetente forskere og erfarings-delende kolleger.
- At give lærerne tid til at sætte sig ind i nyt fagligt stof, - og afprøve hjemmesider under vejledning.
- At understrege mulighederne i forhold til læreplanerne:

F.eks. kan

- *Lokal* historie kan indgå som "*dansk*" historie i stedet for *national* historie

(Fagkonsulent for historie i gymnasiet , Lene Jeppesen)

- arbejdet med Ribe åbner også op for indsigt i fordelene ved tværfagligt samarbejde, - både i og udenfor de fag, gymnasiet rummer: Historie/arkæologi, arkæologi/naturvidenskab mm.

Information og synliggørelse

- Vi skal være helt fremme og aktive på <http://www.emuseum.dk/>
- www.Emuseum.dk
- Kontakt emu redaktørerne og få direkte omtale og links lagt ud på alle relevante fagsider <http://www.emu.dk/>
- www.emu.dk
- Med i Skoletjenestens nyhedsbreve <http://www.skoletjenesten.dk/>
- www.skoletjenesten.dk
- Ud på alle Centre for Undervisningsmidler. Her i området er det UC Vest, Esbjerg og CFU Åbenrå
- På centrene er der historiekonsulenter, som meget gerne vil formidle og understøtte.
- Pressen - kontakt Politiken og Jyllandsposten løbende med informationer. (På Politikens redaktion er der en sær forkærlighed for Ribe, måske kunne der laves noget STORT ...???)
- Omtale i Folkeskolen (Lærernes fagforeningstidsskrift)
- Gå via kommunernes skoleintra- systemer direkte ud på lærernes intrasider. (I Esbjerg kommune via Pædagogisk Udviklingsafdeling, Giørtz Plads i Ribe)
- TV dækning – vi skal være opsøgende.

Planlægning af besøget

- Forventningsafklaring
- Planlægningsguide

At målrette hjemmesiden

- Det er vigtigt, at hjemmesiden løbende bliver opdateret. Dvs. at der skal afsættes ressourcer til driften af hjemmesiden.
- Evalueringsresultater og refleksioner fra lærere og elever kunne være medvirkende til små ændringer og opdateringer på hjemmesiden.

Målgrupper:

- Elever i historie og billedkunst i de gymnasiale uddannelser. Eleverne er 16-18 år. De fleste er vant til at bruge nettet, og har klare forventninger til et sites brugervenlighed.: Navigationen skal være nem, teksterne relevante og lige til, det må gerne være sjovt og det skal gå hurtigt "*ellers googler vi bare*". Hurtig loading og effektiv søgefunktion er vigtig.
- Historielærere i de gymnasiale uddannelser. Historielærerne bruger nettet meget i forberedelsen, men forholdsvis lidt sammen med eleverne
- Historielærerne foretrækker nok lineære, printbare hjemmesider

(Historisk Atlas for de gymnasiale uddannelser, forslag til videreudvikling af Atlasset)

Layout

- Hele udstillingen skal være tilgængelig på nettet
- Interaktiv
- Hjemmesiden skal være i flere planer, en for udstillingen, en for undervisningen
- To forskellige indgange til hjemmesiden, selvom materialet kan være det samme (forskellige mål i folkeskolen og gymnasiet)
- Matrix-opsætning, hvor man kan forfølge emnerne enten i bredden eller i længden
- Signalere historiefaglig pålidelighed (Historisk-Atlas rapporten)
- Motivation: Hjemmesiden skal motivere eleverne

- Synlige mål
- Her ville jeg lægge vægt på ikke at have for mange oplysninger ad gangen på hver skærmside - jeg ville foretrække at links fremtrådte på en ny skærmside uden at informationerne blev forstyrret af alle de andre samtidige muligheder. Hermed er vi ved et af de, efter min mening, vigtige punkter: siden skal enkel uden at brugeren skal til at vælge mellem for meget på samme tid

Grafikken

- Eleverne vurderer på grafikken
- Animationer af forløb eller formidling af hændelser
- Fine og detaljerede 3D effekter
- Gode billeder
- Udstillingens genstande præsenteres som **3D fotografiske optagelser** med zoom funktion, så det er muligt at se dem fra alle sider, tæt på og som helheder, og at se genstandene i en flot gengivelse og i stort format. Hvis man ikke kan skaffe økonomi til det, skal billedet være af høj kvalitet, så det er indbydende at se på, og lægger op fremvisning på storskærm.

Video (alle forslag både anvendelige i udstillingen og på hjemmesiden)

- På hjemmesiden "Hvorfor Ribe" vægtes præsentation af de involverede faggrupper i form af korte **videointerviews**, der eksemplarisk viser **de involverede faggruppernes arbejdsområder og metoder** og belyser "Hvorfor Ribe":
- En arkæolog viser fortæller om udgravningsmetoder og nye udgravningsresultater, , gerne suppleret af en naturvidenskabelig forsker.
- En historiker fortæller om Ribes ældste historie og om de skriftlige kilder til den.

You tube effekten kan evt. overføres, ved at lægge korte filmklip af

- udgravninger,
- interview af arkæolog
- en arkæolog i arbejde
- udstillingen
- Vikingemarkedet,
- sporene i byen
- andre elever på besøg
- en overflyvning over Ribe
- Kortfilm på platform om
- Metoder ved udgravning, hvordan foregår det?
- De enkelte bevaringsmetoder
- Hvordan bestemmer man, hvornår de enkelte effekter er fra?
- Det er min opfattelse at korte informative på 3 - 5 minutter har større gennemslagskraft
- som fanger og holder feks museumsgæsters opmærksomhed langt bedre end lange indslag.
- De skal ha en høj teknisk og indholdsmæssig kvalitet.
- Kortere indslag kan laves koncentreret spændende. De kan laves hen ad vejen og rettes til
- og afvikles på simpelt udstyr som feks små digitale skærme opsat hvor det er relevant med information.
- De kan hen ad vejen samles til større interaktive projekter.
- enkeltproduktioner på en DVD med kapiteloversigt så der kan søges
- i materialet fra en PC eller på en DVD afspiller på en udstilling eller i et undervisningsforløb.

Sproget

- Materialet skal være skrevet i en nutidig form, så eleverne kan forstå det
- Infosider og læsesider skal være overskuelige og entydige læseteknisk set.
- Teksterne skal være skrevet til nettet
- Når tekster skal formidles via en skærm, sætter det andre krav til udformning, indhold og typografi af teksten den de krav, der sædvanligvis møder dig når du skriver tekster til papir. En af årsagerne hertil er at læsning på skærm generelt er 25% langsommere end på papir. Nedenfor er opstillet en række retningslinjer for, hvordan du bør skrive tekster formidlet via skærmen.
- Skriv kun halvdelen af det du ville skrive på print
- Skriv til målgruppen
- Start med slutningen
- Skriv direkte til brugerne, anvend 'du'
- Skriv kort og præcist
- Brug eksempler eller sammenligninger
- Undgå sprogfejl
- Organiser din tekst hierarkisk
- Brug opsummeringer
- Brug kun få links i sætninger
- Punktform virker godt
- Lav smalle tekster
- Brug mange underoverskrifter (kaldes underrubrikken)
- Lav sigende overskrifter
- Lav små afsnit
- Et afsnit – et emne
- Brug fed eller kursiv og ingen store bogstaver"

(Rose 2004, s. 99 ff, hvor de også uddybes)

Kilderne

- **De skriftlige kilder** kan med fordel gengives både som originaltekst og i en nyoversættelse.
- Det vil også være en god idé at præsentere de skriftlige kilder som "levn", der viser materialer, sprog, hvilken forfatning, de er overleveret til os i etc

Interaktivitet

- Gerne mange billeder
- Gerne musik og lydeffekter
- Oplæsning af kilder og svære tekster
- Quiz (lægger op til koncentration hos den enkelte elev)
- Træk og slip opgaver er fint
- Kortmateriale
- Kan der laves et digitalt spil, vil det være super. Det er virkelig noget der kan få gang i elevernes arbejdsiver.

Refleksionsmuligheder

- Mulighed for at skrive kommentarer om besøget og hele forløbet.
- Eller en blog
- Skriv til en viking og få svar!!

- Eleven skal kunne tilmelde sig vikingenyhedsbrev, som så skal udsendes hver anden måned, direkte til den tilmeldte elev
- Lærerne kan evt. tilbydes museets nyhedsbrev

Det faglige indhold

- At arbejde med arkæologiske kilder ligger udenfor historiefagets tradition, og kan derfor med fordel vægtes på hjemmesiden.
- Forskningsmæssig opdatering
- På hjemmesiden beskrives fagenes arbejdsområder og metoder som tekst i forhold til udvalgte cases fra Ribe.

Kortmateriale

- **Landkort:** over Ribeområdet i dag og dengang, - og over handelsruterne

Litteratur og links

- **Litteratur og links**
- Til læreren: Pædagogisk litteratur og baggrundstof.
- Til eleverne:
- Læsesider fra hjemmesiden.
- Henvisninger til informationssøgning
- Links til andre relevante oplysninger
- **Faglig inspiration til lærere**
- Der skal være en gennemarbejdet liste over links til lærerne (ad. Kathrines Lund Jørgensens kommentarer om dybe links i lærernes forberedelse).
- Litteratur og links: Der skal være henvisninger på siden, til glæde for underviseren og den opgaveskrivende elev. Hvis man ikke har ressourcer til at opdatere siden, tror jeg, man skal holde sig til litteraturen

Udstillingen

Teknikken skal bruges så meget som muligt. Det skal være en moderne udstilling der viser gammel historie.

Elevaktiviteter

- Rejsen mellem Ribe Europa i pyramiden kan være med lyde af vind og projektoroverførte og animerede filmklip der viser rejsen på havet og til lands.
- Evt. mulighed for at se billeder fra andre steder i Europa, for at kunne sammenligne samtidige vilkår.
- Gå mellem de 4 "stationer" Det er vigtigt, at der er luft i rummet, så man mærker helt fysisk at man flytter sig fra station til station. (Altså godt, hvis Odins Øje –lokalet hører med)
- Hvem anlagde Ribe i 700 tallet?
- Hvem handlede vi med i 700 – 800 tallet?
- Hvad er Ribe i 900 tallet?
- Hvorfor bliver Ribe et magtcentrum igen efter 1050?
- Gå på opdagelse i centralbordet med model af Ribe med de fire fokuspunkter (Else)
- Et visuelt 3D kort på toppen af den ovale kasse
- Godt at bruge de forskellige sanser (læs læringsstile)
- Så lidt tekst på plancher som muligt

- Meget lyd og en del levende billeder til udstillingen.
- Teknikken skal bruges så meget som muligt.
- Følesansen ved at røre og føle genstande, form og substanser.
- Den gode historie, der bliver fortalt af en god oplæser
- Lydoplevelser med oplæsning af de skriftlige kilder
- Lydoplevelser med musik fra det verdslige liv (markedsliv) samt den tidligste gregorianske sang <http://www.viking.no/s/life/music/d-musikk-mogens.html>
- <http://www.viking.no/s/life/music/d-musikk-mogens.html>
- Synsoplevelser i 4 kikkerter over Ribe
- Adgang på museet til informationsøgning på hjemmesiden med skolematerialet og opgaverne
- Gå på jagt i arkæologens hverdag. Se filmklip der viser, hvori arbejdet består og hvilke problematikker arkæologen fremsætter, for at kunne beskrive historien.
- Modellen skal vise Ribe både før og nu
- Lysaftegninger af nutidens Ribe i bunden af modellen
- Muligheden for at bygge med eller sejle op af åen med handelsskibe
- Lydene fra en handelsplads og fra en fast bosættelse
- Et levende kort, der viser, hvor man har fundet de forskellige betydningsfulde effekter
- En perspektiveringsdel til nutiden. Det kan være med hands-on effekter på en bymodel, hvor nutidens Ribe popper op ved berøring.
- Betragteren indtager en rolle og laver nogle valg
- Man kan også have en "ven", der guider én gennem udstillingen
- Vennen kan være auditiv eller et plastiklamineret ark
- Idéen kan også bruges på hjemmesiden og i felten
- Levende fortællere
- En "ven" gennem udstillingen
- Rollespil

Video

Se under hjemmesiden. De kan også bruges i udstillingen.

I Ribe under besøget

- Sporløb med GPS
- Interaktivt løb. Med spørgsmål og finde-spor-effekter.
- Interaktivt GPS løb, hvor eleverne f.eks. Følger en historie. Elevernes valg afgør, hvor de kommer hen næste gang.
- Computere på museet, hvor man kan søge oplysninger, få koordinater
- Kobling mellem rundvisning, at søge oplysninger på computeren, og GPS løbet
- GPS turen skal være en fast del af udstillingen
- Byløb med mobiltelefon
- Narrativ historieformidling
- Rammefortælling med opgaver
- Informationer, der formidles af historiske personer
- Permanente informationer i forskellige steder i byen, der nødvendiggør, at man kommer rundt
- Spørgsmål, der leder videre til næste post
- Vække nysgerrighed, der kan stilles på museet

Efter udstillingsbesøget

Skriv et indlæg på udstillingens blog

Udstillingens efterliv

- Kvaliteten i hele projektet, herunder opdateringer på hjemmesiden
- Informationen og synliggørelse
- Refleksionsmuligheder og nyhedsbreve til de klasser der *har* besøgt udstillingen
- Svaret er først og fremmest kvalitetsafhængigt. Og ressourceafhængigt.
- En side, hvor man hele tiden kan lægge materiale ud

Undervisningsdelen

- Tidslinier
- Faktahistorie
- Undervisningsdelen skal være korte færdigpakker, der er lige til at gå til
- Links
- Eleverne skal have materiale, der gør det muligt at diskutere årsagssammenhænge og konsekvenser
- Vikingetidsmateriale skal være fortolket
- Fortolkninger skal følges af et indblik i forskningsdiskussionen
- Materialet skal være pakket, og pakkerne fungere uafhængigt af hinanden
- Lad gymnasielærerne starte trykt, med de skriftlige kilder, de kender
- Billeder er læsbare kilder
- Gymnasielærere skal have en introduktion til arkæologien som videnskab og til læsning af arkæologiske kilder

Bilag 9: Forløbsbeskrivelse – MUSKO's deltagelse i forprojektet "Hvorfor Ribe" aug. 2009 til jan. 2010

MUSKO-Center for Museumsundervisning i Region Syd

Center for Museumsundervisning i Region Syd er et projekt under Kulturarvsstyrelsen startet 1.8.2009. Projektets formål er at fremme kontakten mellem undervisningsinstitutioner og museer. Desuden skal det skabe mulighed for gensidig udveksling af erfaringer med museumsundervisning.

Baggrunden for at starte centeret er Kulturarvsstyrelsens undersøgelse af undervisningen på de statslige og statsanerkendte museer 2008. Undersøgelsen viste et behov for at synliggøre, udvikle og kvalificere de undervisningstilbud, museerne har. Den viste også, at museernes ressourcer kan udnyttes endnu bedre ved ensidig udveksling af erfaringer, materialer og dannelse af netværk m.m.

Første arbejdsopgave - Pilotprojektet: Hvorfor Ribe

Det første pilotprojekt MUSKO blev involveret i var: "Hvorfor Ribe?" MUSKO's rolle har været en slags brobygger mellem skolekulturen og museumskulturen.

Opgaverne har været:

- Kontakt til gymnasielærere
- Kontakt til folkeskolelærere
- Mediator mellem folkeskolelærere, gymnasielærere og museet
- Samarbejde og koordinering, herunder referatskrivning og udsendelse af fælles materialer

Sondering af opgaven

Trine Hyllested (TH) og Hildegunn Johannsen – begge MUSKO - deltog i et indledende møde August 2009 med Lene Feveile og Anne Sofie Lundtofte fra Sydvestjyske Museer. Ansøgningen til Kulturarvstyrelsen blev diskuteret og udstillingens status og emner gennemgået. TH undersøgte lovgivningsgrundlag, refererede mødet og materialet (**se bilag**). TH foretog research på skoletjenesten, Vikingeskibsmuseet i Roskilde og orienterede sig fagligt i bøger og materialer.

Kontakt til lærere

TH skrev på baggrund af august-mødet og samtaler med Sydvestjyske Museer et stillingsopslag, som blev sendt ud til Esbjerg Kommunes skoler via et samarbejde med Esbjerg Kommunes Pædagogiske udviklingsafdeling (**se bilag**). Det blev sendt til Ribe Gymnasium og en gymnasielærer i MUSKO's netværk. TH korresponderede med mulige kandidater til opgaven, disse blev bedt om at skrive ½ side om sig selv, og på den baggrund blev de udvalgt. Der var ikke så mange, der meldte sig, men der blev udelukkende inddraget lærere, som blev vurderet egnede til opgaven. Der blev valgt og indkaldt 2 gymnasielærere og 2 folkeskolelærere fra overbygningen til det igangsættende møde.

Mediator

Sydvestjyske Museer indkaldte til inspirations- og opstartsmøde den 2. november sammen med MUSKO. Lærerne blev orienteret, det faglige grundlag blev gennemgået, skitser til udstillingens rammer og de fysiske rammer blev gennemgået. Lærernes opgave og timetalsramme til at skrive en synopsis blev gennemgået og arbejdsbetingelserne stukket ud.

Efter mødet refererede MUSKO vedtagne beslutninger og rundsendte materiale og holdt kontakten til lærerne. Der blev afleveret 4 symopser – én fra hver udpeget lærer, og disse blev sammenskrevet til et fælles bilag – **se Bilag**.

Samarbejde

MUSKO efterbearbejdede med materialet sammen med Sydvestjyske Museer. I fællesskab forberedtes det opsamlende møde til afslutningen af forprojektet med lærerne. Et muligt nyt projekt om et undervisningsmateriale blev drøftet.

Erfaringsopsamling

Det har været meget givende for MUSKO at blive involveret i dette projekt og blive kastet ud i en brobygningsproces med det samme. Det har været en positiv og lærerig arbejdsproces både at samarbejde med museet og med lærerne.

Målgruppeudvælgelsen for undervisningsmaterialet blev gennemført den 20. august 2009: Folkeskolens overbygning først og fremmest i historie men også i andre fag og sidst men ikke mindst Gymnasiet: AT-forløbet og historiefaget. Denne brede målgruppe var et sats og et forsøg på at bringe folkeskolekulturen og gymnasiekulturen i kontakt med hinanden. Det var en god øvelse. Der var ikke meget kendskab til hinandens formelle krav og faglige baggrund.

Det var meget svært at få kontakt til lærergrupperne og det kræver kreativitet at tænke i, hvordan man kan nå dem, man skal være vedholdende og stædig. Mange gør krav på skolers og læreres opmærksomhed og mails kan strande i skolens indboks. Projektet har krævet individuel vejledning af lærerne.

Da lærerne fik opgaven med synopsen var den meget åben. Der blev ikke givet oplæg eller stramme rammer andet end formål og målgruppe. Evalueringen med lærerne viste . at i dette stadie af et projekt er det en fordel, at ingen ideer bremses.

Timeforbrug - MUSKO

Anslået timeforbrug for MUSKO er ca. 46 timer.

AUGUST

Forberedelse	2 timer
Deltagelse/transport i møde 20 august på Ribes Vikinger (2 personer)	8 timer
Referat og bearbejdning, researchbesøg	6 timer

SEPTEMBER

Opslag vedr. lærere, der evt. kunne deltage i at lave en synopsis til undervisningsmateriale	
Mailkorrespondance med Esbjerg Kommune Skoletjenesten og mulige kandidater	
Telefonsamtaler og indkaldelse af 4 kandidater til mødet 2 november	6 timer

NOVEMBER

Deltagelse i møde i november på Museet Ribes Vikinger	4 timer
Referat, bearbejdning og materialedistribution, udarbejdelse af lønftale	2 timer
Gennemlæsning af oplæg	2 timer
Mailkorrespondance med lærerne	2 timer

DECEMBER/JANUAR

Mailkorrespondence,telefon- og maildialog med lærerne	4 timer
Forberedende opsamlingsmøde med Sydvestjyske Museer	4 timer
Opsamlende møde med lærere og museet	4 timer
Rapportskrivning	2 timer
I alt	46 timer

5.februar 2010

Trine Hyllested

Bilag 10: Debat-ramme fra afslutningsmødet

Tilbage melding på for-projektet:

Deltagernes oplevelser:

- Hvad var godt for dig personligt ved at deltage i dette projekt?
- Har din organisation/ skole/ klasse allerede fået noget ud af din deltagelse i dette projekt? Hvad?
- Hvorledes har du oplevet samarbejdet/ netværket i gruppen?
- Hvis vi skulle "gøre det om", kunne vi så have gjort det bedre? Hvordan?
- Hvad skal der til, for at et sådant projekt kan implementeres i netop din skole?

Indholdspinde til fortsat udvikling:

- Hvad er det vigtigste at få udviklet/ beskrevet/ formidlet?
- Er der en naturlig rækkefølge?
- Hvem kan/ skal bidrage?
- Andet?

Andet:

Beskrivelse af MUSKO og Diverse materialer

Er Jeres materialer/ (dele af) afprøvet/ evalueret? Hvordan? Med hvilket resultat?

Er der særlige hindringer/ snublesten for at implementere sådanne forløb i Jeres organisation?